

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д. е. н., професор Козак Ю. Г.

“ _____ ” _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття
освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«Стан та перспективи підвищення ефективності
зовнішньоекономічної діяльності підприємства
в галузі сільського господарства
(на прикладі ТОВ «Одеська аграрна компанія»)»**

Виконавець:
студентка 6 курсу ЦЗФН, 7 групи
Руснак Анастасія Олегівна _____
(підпис)

Науковий керівник:
ст.викл. Гусенко Ольга Сергіївна _____
(підпис)

Одеса - 2020

АНОТАЦІЯ

Руснак Анастасія Олегівна, кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за магістерською програмою «Міжнародні економічні відносини»
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є ефективність зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія» та розробка шляхів її підвищення.

У роботі розглядаються сутність та особливості дослідження ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства в галузі сільського господарства та систематизовано методи її оцінки.

Проаналізовано показники стану та динаміки зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія». Розглянуто чинники, що впливають на ефективність зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія». Проведено SWOT- та PEST-аналіз ТОВ «Одеська аграрна компанія». Проаналізовані показники ефективності зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія».

Запропоновано напрями підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія» шляхом використання стратегії диверсифікації ринків збуту, а також за рахунок використання переваг дії зони вільної торгівлі з ЄС. Розглянуто підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія» за рахунок проходження міжнародної сертифікації.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, ефективність зовнішньоекономічної діяльності, галузь сільського господарства, SWOT- та PEST-аналіз, ефективність експорту та імпорту, багатокутник конкурентоспроможності, диверсифікація, зона вільної торгівлі з ЄС, міжнародна сертифікація.

ANNOTATION

Rusnak Anastasia, qualification work for a master's degree in specialty 292 "International Economic Relations" in the master's program "International Economic Relations"
Odessa National Economic University
Odessa, 2020

The master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the effectiveness of foreign economic activity of LLC "Odessa Agrarian Company" and the development of ways to improve it.

The essence and features of research of enterprise's foreign economic activity's efficiency on the in the field of agriculture are considered in work and methods of its estimation are systematized.

Indicators of the state and dynamics of foreign economic activity of LLC "Odessa Agrarian Company" are analyzed. Factors influencing the efficiency of foreign economic activity of LLC "Odessa Agrarian Company" are considered. SWOT and PEST analysis of LLC "Odessa Agrarian Company" was conducted. The indicators of efficiency of foreign economic activity of LLC "Odessa Agrarian Company" are analyzed.

In work was given the directions of increase of efficiency of foreign economic activity of LLC "Odessa Agrarian Company" by use of strategy of diversification of markets, and also at the expense of use of advantages of action of a free trade zone with EU was offered. The increase of efficiency of foreign economic activity of LLC "Odessa Agrarian Company" was analyzed due to passing of the international certification.

Key words: foreign economic activity, efficiency of foreign economic activity, branch of agriculture, SWOT- and PEST-analysis, efficiency of export and import, polygon of competitiveness, diversification, free trade zone with EU, international certification.

ЗМІСТ

	Стор
ВСТУП.....	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	7
1.1. Сутність та особливості дослідження ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства в галузі сільського господарства	7
1.2. Чинники впливу на ефективність зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарського підприємства	16
1.3. Методи оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства в галузі сільського господарства.....	22
Висновки до розділу	29
1.....	
Розділ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ОДЕСЬКА АГРАРНА КОМПАНІЯ».....	30
2.1. Аналіз сучасного стану та динаміки зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія».....	30
2.2. Аналіз чинників впливу на ефективність зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія». SWOT- та PEST-аналіз підприємства.....	38
2.3. Аналіз показників ефективності зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія».....	44
Висновки до розділу	47
2.....	
Розділ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ОДЕСЬКА АГРАРНА КОМПАНІЯ».....	49
3.1. Використання стратегії диверсифікації як напряму підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія».....	49
3.2. Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія» за рахунок використання переваг дії зони вільної торгівлі з ЄС.....	57
3.3. Міжнародна сертифікація як напрям підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія».....	61
Висновки до розділу	72
3.....	

ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Актуальність теми. Важливою складовою частиною стабілізації господарської діяльності підприємств, фірм, усіх учасників ринкових відносин є зовнішньоекономічна діяльність - одна із сфер господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою та науково-технічною кооперацією, експортом та імпортом товарів, послуг, виходом підприємств, організацій на зовнішній ринок. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності - це суттєвий фактор підвищення ефективності господарської діяльності як на рівні окремих підприємницьких структур, так і в масштабах усієї країни.

Особлива роль підприємств, що функціонують в галузі сільського господарства, в соціально-економічному житті країни також зумовлюється унікальним поєднанням сприятливих природно-кліматичних умов та геостратегічним положенням України, їхньою спроможністю зайняти вагоме місце на міжнародному продовольчому ринку.

На даний час в умовах активного розвитку ринкових відносин, посилення процесів глобалізації та диверсифікації на міжнародних ринках, альтернативним варіантом виходу України на світову арену є підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств. Ефективна зовнішньоекономічна діяльність сприятиме підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, а також залученню іноземних інвестицій в сільське господарство країни на взаємовигідних умовах.

Незважаючи на велику зацікавленість сільськогосподарських підприємств у використанні права виходу на зовнішній ринок і здійсненні

експортно-імпортних операцій та отриманні валютних ресурсів, практика показує, що результати цієї діяльності не завжди є позитивними. Тому перед суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності постають проблеми аналізу динаміки, кон'юнктури міжнародних і внутрішніх ринків, розробки механізмів підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності в сільському господарстві, які б сприяли достатній гнучкості в поведінці суб'єктів господарювання та оперативності у прийнятті ними відповідних рішень.

Тому тема кваліфікаційної роботи магістра є актуальною.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Головною метою дослідження є ефективність зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія» та розробка шляхів її підвищення.

Для реалізації поставленої мети потрібно вирішити наступні завдання:

- дослідити економічну сутність поняття зовнішньоекономічна діяльність підприємства та її особливості для підприємств в галузі сільського господарства;
- систематизувати основні чинники, що впливають на ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств в галузі сільського господарства;
- узагальнити методи та підходи до оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств в галузі сільського господарства;
- проаналізувати сучасний стан та динаміку зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія»;
- оцінити показники ефективності зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія»;
- здійснити SWOT-аналіз підприємства ТОВ «Одеська аграрна компанія»;
- запропонувати стратегію диверсифікації ринків збуту як чинника підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства;

- удоконалити процес проходження міжнародної сертифікації ТОВ «Одеська аграрна компанія» як чинника підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
- запропонувати шляхи підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія» за рахунок використання переваг дії зони вільної торгівлі з ЄС.

Об'єктом дослідження є ефективність зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія» та розробка шляхів її підвищення.

Предметом дослідження виступають теоретико-методологічні та організаційно-економічні рішення щодо підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства в галузі сільського господарства.

Методи дослідження. У процесі наукового дослідження застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. При теоретико-методологічному аналізі зовнішньоекономічної діяльності підприємства із загальнонаукових методів застосовано аналіз та синтез, індукцію та дедукцію, абстрактно-логічний метод, метод узагальнення та класифікації, методи математичної статистики. До спеціальних методів використувався метод економічного аналізу (в процесі аналізу сучасного стану та динаміки зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія»), графічний (для наочного схематичного зображення результатів дослідження) та табличний методи (подання результатів зведення та групування аналітичних даних зовнішньої торгівлі ТОВ «Одеська аграрна компанія»).

Інформаційна база дослідження. Для написання кваліфікаційної роботи магістра використовувалися такі джерела інформація як: наукові праці українських та зарубіжних вчених-економістів, серед яких особливо доцільно виокремити: Васюренко В.О., Ващук О.В., Вівчевич А.М, Гребельника О. П., І.В. Багорова, Н.І. Редіна, В.Є. Власюк, О. О. Гетьмана, О. В. Шкурупій, Ковтун

Е.О., Коновалову О. В., Матвєєва В.В., Ярмоленко І.К., Николук О. М., Тюріну Н. М., Федорець Л. М. та інших.

Інформаційно-довідковою базою є нормативно-правові акти України, матеріали наукових конференцій, дані Державного комітету статистики України, аналітичні та статистичні матеріали ТОВ «Одеська аграрна компанія», а також електронні ресурси.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опублікована наступна наукова стаття:

Руснак А. Теоретико-методичні аспекти дослідження ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Наукові економічні дослідження: актуальні питання та інноваційні аспекти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 24 жовтня 2020 р.). – Дніпро: НО «Перспектива». - 2020. – стр. 15-17.

Структура роботи: кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 93 сторінки. Робота містить 23 таблиці та 24 рисунка.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження проведеного в кваліфікаційній роботі магістра було систематизовано визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність» в працях сучасних вітчизняних науковців та узагальнено поняття ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Також в роботі була надана характеристика сучасного стану міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією та стану розвитку галузі сільського господарства в Україні.

В роботі було систематизовано підходи до визначення видів та форм зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Була надана характеристика чинників зовнішнього та внутрішнього середовища сільськогосподарського підприємства-суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності та зазначено, що такі чинники впливу на зовнішньоекономічну діяльність сільськогосподарського підприємства розподіляються на:

1. ендогенні – пов'язані з діяльністю підприємства, його зовнішньоекономічною маркетинговою стратегією, характеристиками менеджменту;
2. екзогенні – включають характеристики політичного, географічного, природно-кліматичного середовища внутрішнього та експортного ринку.

В роботі була надана схема алгоритму оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства та обґрунтовано використання різноманітних показників для оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства в галузі сільського господарства.

Також було зазначено, що такі показники надають можливість забезпечити підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств та посилити їх конкурентні переваги на світовому ринку сільськогосподарської продукції.

За результатами дослідження, проведеного у кваліфікаційній роботі магістра, була проаналізована товарна структура власного виробництва ТОВ

«Одеська аграрна компанія» та зазначено, що наразі підприємство нарощує виробництво пшениці. Якщо у 2015 році воно склало 10,5 тис. т., то у 2019 р. вже 12,3. Виробництво ячменю підприємство навпаки зменшило, якщо у 2015 році воно склало 2,4 тис. т., то у 2019 – 2,3.

Було визначено, що ТОВ «Одеська аграрна компанія» формує свій прибуток за рахунок виробництва та продажу сільськогосподарських культур, продажу засобів захисту рослин, насіння та супутніх товарів. Це займає 36,3%, 27%, 32,4% та 4,3% від прибутку Товариства відповідно.

Також за результатами аналізу спостерігалася негативна динаміка експорту підприємства спостерігалася в 2018 р., наразі темпи зростання обсягів експорту є позитивними. Серед сільськогосподарських культур найбільшу питому вагу в експорті займає пшениця. У 2019 році її експорт склав 3,5 млн. грн., друге місце займає соняшник – 2,1 млн. грн. відповідно. У 2019 році найбільшими експортерами підприємства є Китай – країна експортувала продукції на суму 1,1 млн. грн. та Саудівська Аравія – 0,9 млн. грн.

Щодо імпоротної діяльності, то в розділі було зазначено, що ТОВ «Одеська аграрна компанія» імпортувало у 2019 р. сільськогосподарської продукції на суму 3,87 млн. грн., а саме: засобів захисту рослин на 1,43 млн. грн., добрив – на 1,32 млн. грн., біопрепаратів – на 0,62 млн. грн. та насіння овочів та квітів – на 0,5 млн. грн.

Щодо географічної структури імпорту, то необхідно зазначити, що Товариство здебільшого співпрацює з країнами Європейського Союзу та Латинської Америки. Зокрема, ТОВ «Одеська аграрна компанія» є офіційним представником компанії Rizobacter (Аргентина) в Україні.

Також в розділі був зроблений SWOT – та PEST-аналіз ТОВ «Одеська аграрна компанія» та проведена оцінка рівня міжнародної конкурентоспроможності підприємства порівняно з іншими конкурентами в Одеській області.

Було проаналізовано показники ефективності зовнішньоекономічної діяльності та визначено, що експорт на підприємстві ТОВ «Одеська аграрна

компанія» є ефективним, адже він більше 1 та становить 1,99 у 2019 році. Однак, порівняно з 2018 роком ефективність експорту зменшилася на 3,1%. При цьому імпорт на даному підприємстві у 2019 році є неефективним, адже він становить 0,86 та збільшився на 0,61% порівняно з попереднім роком.

За допомогою функції ПРЕДСКАЗ у програмі Microsoft Excel було спрогнозовано обсяги зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія» на 2020-2022 роки. Так, у 2020 році ТОВ «Одеська аграрна компанія» експортуватиме продукції на суму 6,881 млн. грн., у 2021 році - 6,8995 млн. грн. та у 2022 р. на 7,1013 млн. грн. У 2020 році імпорт становитиме 4,351 млн. грн., у 2021 році – 4,563 млн. грн. та у 2022 році – 4,8783 млн. грн.

За результатами визначення перспектив підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія» було визначено, що для підприємства доцільно вибрати стратегію диверсифікації закордонних ринків збуту. Вибір нових цільових ринків був здійснений за результатами досліджень міжнародних ринків за відповідною етапною схемою.

Вивчаючи сучасну економічну ситуацію на світових ринках, в третьому розділі, порівнювались показники 2017 та 2016 р. та методом групування за параметрами було здійснено сегментування 165 міжнародних ринків за параметром «Частка сільськогосподарської продукції в загальному обсязі ВВП» та запропоновано класифікацію ринків залежно від частки сільськогосподарської продукції в загальному обсязі ВВП. За результатами аналізу було визначено, що ринки Австрії, Бельгії, Греції, Ірландії, Італії, Китаю, Нідерландів, Німеччини, Швейцарії, Японії є привабливими для виходу ТОВ «Одеська аграрна компанія» з групою товарів «10 Зернові культури» та «12 Насіння та плоди».

Також дуже важливим чинником підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Одеська аграрна компанія» є прогнозування світових цін на продукцію, що експортується підприємством. В кваліфікаційній роботі магістра було визначено, що на 2021-2024 роки прогнозується тенденція до підвищення світових цін на зернові культури.

Також був визначений потенційний економічний ефект для ТОВ «Одеська аграрна компанія» від експорту пшениці та ячменю до Європи в умовах зони вільної торгівлі України з ЄС. При експорті пшениці він складатиме 31,08 дол. з однієї тони., ячменю – 39,6 дол.

Однак, перед підприємством постає низка проблем щодо здійснення своєї зовнішньоекономічної діяльності на ринках ЄС. Зокрема, це невідповідність продуктів виробництва європейським стандартам якості та безпеки. Якість у європейському співтоваристві нарівні з ціною віднесено до ринкових стандартів, які є суб'єктивною характеристикою товару, що варіює залежно від споживача. На основі систематизації існуючих міжнародних стандартів, в роботі було виявлено, що для ТОВ «Одеська аграрна компанія» оптимальною системою міжнародної сертифікації є система GlobalGAP, оскільки це єдиний стандарт, який містить вимоги конкретно для первинних виробників.

Також в роботі були наведені переваги та недоліки сертифікації GlobalGAP для ТОВ «Одеська аграрна компанія» та визначені витрати, необхідні для реєстрації в системі та отримання сертифікату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексєєва Т.І. Організаційно-економічний механізм забезпечення ЗЕД підприємства // Вісник НТУ «ХПІ», 2013. – № 7 (981). – С. 3-9
2. Васюренко В.О. Фінансове регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / В.О. Васюренко.– Суми, 2010. – 20 с.
3. Ващук О.В. Інфраструктура аграрного ринку: проблеми та перспективи формування. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.confcontact.com>
4. Вівчевич А.М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник/А.М. Вівчевич, О.В. Максимець. – Львів: Афіша, 2004. – с.68
5. Внешнеэкономическая деятельность предприятия: [учебник для вузов] / Л.Е. Стровский, С.К. Казанцев, Е.А. Паршина и др.; [под ред. проф. Л.Е. Стровского]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 823 с.
6. Внутрішній ринок органічної продукції України, експорт та імпорт за 2019 рік. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://agropolit.com/infographics/view/87>
7. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144). - Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.zakon3.rada.gov.ua>
8. Гофман Н.Ф. Основы внешнеэкономической деятельности / Н.Ф. Гофман, Г.А. Маховикова – СПб: Питер, 2001. – 208 с.
9. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник / Гребельник О. П. – 3-тє вид. перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.
10. Економічна енциклопедія у 3-х томах. – К.: Видавничий центр "Академія", 2000-2002. – с. 266.
11. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. №

- 959-ХІІ. Електронний ресурс. Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
12. Закон України «Про фермерське господарство», Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 45, ст.363.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>
13. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: [підручник для вузів]/ [І.В. Багрова, Н.І. Редіна, В.Є. Власюк, О. О. Гетьман]; за ред. д.е.н., проф. І.В. Багрової. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 580 с.
14. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. пос./ За ред. О. В. Шкурупій. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.
15. Ковінько О.М. Маркетинговий механізм управління підприємствами в умовах міжнародної диверсифікації бізнесу. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Хмельницький національний університет. Хмельницьк. 2018.
16. Ковтун Е.О. Планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Е.О. Ковтун, В.М. Швець. Електронний ресурс. Режим доступу:
http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/67915.doc.htm
17. Коновалова О. В. SWOT-аналіз як основний інструмент стратегічного управління, його переваги і недоліки/О. В. Коновалова, Т. Андрушкевич // Економічні науки. Електронний ресурс Режим доступу:
http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/58123.doc.htm.
18. Матвеев В.В., Ярмоленко І.К. Експортний потенціал підприємства: сутність та особливості формування. Електронний журнал «Ефективна економіка» №1, 2015. Електронний ресурс. Режим доступу:
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3739>
19. Національне агентство з акредитації України 2018. Перелік органів з сертифікації систем менеджменту, акредитованих на відповідність вимогам ISO/IEC 17021:2011 (ISO/IEC 17021–1:2015). Електронний ресурс. Режим доступу: <https://naau.org.ua/reyestr-akreditovanih>

20. Николук О. М. Формування конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства: теорія, методологія, практика. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Житомирський національний агроекологічний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2017.
21. Органічне виробництво в Україні. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini>
22. Офіційна звітність підприємства ТОВ «Одеська аграрна компанія»
23. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
24. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=58&pr.y=20&sy=2017&ey=2024&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=001&s=PCEREW%2CPVOILW&grp=1&a=1>
25. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. Електронний ресурс. Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/status_e/status_bis_e.htm?Solution=WTO&path=/Dashboards/MAPS&file=Map.wcdf&bookmarkState={%22impl%22:%22client%22,%22params%22:{%22langParam%22:%22en%22}}
26. Соркин С. Л. Эффективность внешнеэкономической деятельности: понятие, измерение и оценка : моногр./ Соркин С. Л. – Гродно : ГрГУ, 2011. – стр. 41-45.
27. Статистичний збірник «Сільське господарство України в 2019 р». Електронний ресурс. Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_sg_Ukr_2019.pdf

- 28.Третяк В.В. Розвиток регіональних зовнішньоекономічних зв'язків: питання теорії та практики: монографія. — Донецьк: ІЕПД НАН України, ТОВ "Юго_Восток, Лтд", 2005. — 331 с.
- 29.Тюріна Н. М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. пос./ Н. М. Тюріна, Н.С. Карвацка. — К. : «Центр учбової літератури», 2013. — 408 с.
- 30.Федорець Л. М. Методичний підход до оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності АПК регіону/ Агросвіт. - №11. — 2011. — стр. 15.
- 31.Фоменок Д. Формирование и оценка экспортного потенциала промышленных предприятий / Д. Фоменок, С. Дубков, С. Дадалко // Баковский весник. — 2011. — № 10. — С. 29-35.
- 32.Шкурупій О.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч. посіб. / За ред. О.В. Шкурупій. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 248 с
- 33.Шубравська О.В. Сільськогосподарське виробництво України: нові можливості та виклики розвитку / О.В. Шубравська // Економіка України. — 2015. — № 5. — С. 40—51.
- 34.Як і навіщо отримувати сертифікат GlobalGAP? / Пропозиція. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://propozitsiya.com/ua/yak-i-navishcho-otrimuvati-sertifikat-globalgap>
- 35.Яковлев А.И. Усовершенствование методов определения эффективности внешнеэкономической деятельности/ А.И. Яковлев // Финансы Украины. — 1998. — №9. — С. 28-34.
- 36.GlobalG.A.P. The Worldwide Standard for Good Agricultural Practices. Електронний ресурс. Режим доступу: https://www.globalgap.org/uk_en/
- 37.URS Certification. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.urs-ukraine.com.ua/o-nas-urs-certifikacija>